

tialium principiorum. Eadem ratio est de omnibus accidentibus, quorum diversitas identitatem secundum numerum non tollit. Unde cum unio sit quaedam relatio, ac per hoc sit accidens, ejus diversitas secundum numerum non tollit identitatem subjecti; similiter nec diversitas potentiarum secundum numerum animae sensitivae et vegetativae: si tamen corrumpi ponantur: sunt enim in genere accidentis potentiae naturales conjuncti existentes; nec a sensu sumitur sensibile secundum quod est differentia constitutiva animalis, sed ab ipsa substantia animae sensitivae, quae in homine est eadem secundum substantiam cum rationali.

CAPUT CLV.

Quod non resurgemus ad eundem modum vivendi.

Quamvis autem homines iidem resurgent, non tamen eundem modum vivendi habebunt. Nunc enim corruptibilem vitam, habent, tunc vero incorruptibilem. Si enim natura in generatione hominis perpetuum esse intendit, multo magis Deus in hominis reparatione. Quod enim natura perpetuum esse intendat, habet ex hoc quod a Deo movetur. Non autem in reparatione hominis resurgentis attenditur perpetuum esse speciei, quia hoc per continuam generationem poterat obtineri. Relinquitur igitur quod intendatur perpetuum esse individui. Homines igitur resurgentes in perpetuum vivent.

Praeterea. Si homines resurgentes moriantur, animae a corporibus separatae non in perpetuum absque corpore remanebunt: hoc enim est contra naturam animae, ut supra dictum est. Oportebit igitur ut iterato resurgant; et hoc idem continget, si post secundam resurrectionem iterum moriantur. Sic igitur in infinitum mors et vita circulariter circa eundem hominem reiterabuntur; quod videtur esse vanum. Convenientius est igitur ut stetur in primo; scilicet ut in prima resurrectione homines immortales resurgant. Nec tamen mortalitatis ablatio diversitatem vel secundum speciem vel secundum numerum inducet. Mortale enim secundum propriam rationem differentia specifica hominis esse non potest, cum passionem quamdam designet; sed ponitur loco differentiae hominis, ut per hoc quod dicitur mortale, designetur natura hominis, quod scilicet est ex contrariis compositus; sicut per hoc quod dicitur rationale, designatur propria forma ejus: res enim materiales non possunt sine materia defini. Non autem aufertur mortalitas per ablationem propriae materiae: non enim resumet anima corpus caeleste vel aëreum, ut supra habitum est, sed corpus

humanum ex contrariis compositum. Incorruptibilitas tamen adveniet ex virtute divina, per quam anima supra corpus usque ad hoc dominabitur, quod corrumpi non possit. Tamdiu enim res conservatur in esse, quamdiu forma supra materiam dominatur.

CAPUT CLVI.

Quod post resurrectionem usus cibi et generationis cessabunt.

Quia vero subtracto fine removeri oportet ea quae sunt ad finem, oportet quod remota mortalitate a resurgentibus, etiam ea subtrahantur quae ad statum vitae mortalis ordinantur. Hujusmodi autem sunt cibi et potus, qui ad hoc sunt necessarii ut mortalis vita sustentetur; dum id quod per calorem naturalem resolvitur, per cibos restauratur. Non igitur post resurrectionem erit usus cibi vel potus. Similiter etiam nec vestimentorum: cum vestimenta ad hoc homini necessaria sint ne corpus ab exterioribus corrumpatur per calorem vel frigus. Similiter etiam necesse est venereorum usum cessare, cum ad generationem animalium ordinetur: generatio autem mortali vitae deservit, ut quod secundum individuum conservari non potest, conservetur saltem in specie. Cum igitur homines iidem numero in perpetuum conservabuntur, generatio in eis locum non habebit, unde nec venereorum usus.

Rursus. Cum semen sit superfluum alimenti, cessante usu ciborum necesse est etiam ut venereorum usus cesset. Non autem potest convenienter dici, quod propter solam delectationem remaneat usus cibi et potus et venereorum. Nihil enim inordinatum in illo finali statu erit: quia tunc omnia suo modo perfectam consummationem accipient. Inordinatio autem perfectioni opponitur. Et cum reparatio hominum per resurrectionem sit immediate a Deo, non poterit in illo statu aliqua inordinatio esse: quia " quae a Deo sunt, ordinata sunt, " ut dicitur Roman. 13, 1. Est autem hoc inordinatum ut usus cibi et venereorum propter solam delectationem quaeratur: unde et nunc apud homines vitiosum reputatur. Non igitur propter solam delectationem in resurgentibus¹ usus cibi et potus et venereorum esse poterit.

¹ Al. non resurgentibus.

CAPUT CLVII.

Quod tamen omnia membra resurgent.

Quamvis autem usus talium resurgentibus desit, non tamen eis deerunt membra ad usus tales, quia sine iis corpus resurgentis integrum non esset. Conveniens est autem ut in reparatione hominis resurgentis, quae erit immediate a Deo, cujus perfecta sunt opera, natura integre reparetur. Erunt ergo hujusmodi membra in resurgentibus propter integritatem naturae conservandam, et non propter actus quibus deputantur.

Item. Si in illo statu homines pro actibus quos nunc agunt, poenam vel praemium consequuntur, ut postea manifestabitur; conveniens est ut eadem membra homines habeant quibus peccato vel justitiae deservierunt in hac vita; ut in quibus peccaverunt vel meruerunt, puniantur vel praemiantur.

CAPUT. CLVIII.

Quod non resurgent cum aliquo defectu.

Similiter autem conveniens est ut omnes naturales defectus a corporibus resurgentium auferantur. Per omnes enim hujusmodi defectus integritati naturae derogatur. Si igitur conveniens est ut in resurrectione natura humana integraliter reparetur a Deo, consequens est ut etiam hujusmodi defectus tollantur.

Praeterea. Hujusmodi defectus ex defectu virtutis naturalis, quae fuit generationis humanae principium, provenerunt. In resurrectione autem non erit virtus agens nisi divina, in quam defectus non cadit. Non igitur hujusmodi defectus, qui sunt in hominibus generatis, erunt in hominibus per resurrectionem reparatis.

CAPUT CLIX.

Quod resurgent solum quae sunt de veritate naturae.

Quod autem est dictum de integritate resurgentium, referri oportet ad id quod est de veritate humanae naturae. Quod enim de veritate humanae naturae non est, in resurgentibus non resumetur: alioquin oportet immoderatam esse magnitu-

dinem resurgentium, si quicquid ex cibus in carnem et sanguinem est conversum, in resurgentibus resumetur. Veritas autem uniuscujusque naturae secundum suam speciem et formam attenditur. Partes igitur hominis quae secundum speciem et formam attenduntur, omnes integraliter in resurgentibus erunt, non solum partes organicae, sed etiam partes consimiles, ut caro, nervus et hujusmodi, ex quibus membra organica componuntur. Non autem totum quicquid naturaliter fuit sub iis partibus, resumetur; sed quantum sufficiens erit ad speciem partium integrandam. Nec autem propter hoc homo idem numero aut integer non erit, si totum quicquid in eo materialiter fuit, non resurget. Manifestum est enim in statu hujus vitae quod a principio usque ad finem homo idem numero manet; id tamen quod materialiter in eo est sub specie partium, non idem manet, sed paulatim fluit et refluit, ac si idem ignis conservaretur consumptis et apposis lignis; et est integer homo, quando species et quantitas speciei debita conservatur.

CAPUT CLX.

Quod Deus omnia supplebit in corpore reformato, aut quicquid deficiet de materia.

Sicut autem non totum quod materialiter fuit in corpore hominis, ad reparationem corporis resurgentis Deus resumet; ita etiam si quid materialiter defuit, Deus supplebit. Si enim hoc officio naturae fieri potest, ut puero qui non habet debitam quantitatem, ex aliena materia per assumptionem cibi et potus tantum addatur, quod ei sufficiat ad perfectam quantitatem habendam, nec propter hoc desinit esse idem numero qui fuit: multo magis hoc virtute divina fieri potest ut suppleatur minus habentibus de extrinseca materia, quod eis in hac vita defuit ad integritatem membrorum naturalium, vel debitae quantitatis. Sic igitur licet aliqui in hac vita aliquibus membris caruerint, vel perfectam quantitatem nondum attigerint, in quantacumque quantitate defuncti, virtute divina in resurrectione perfectionem debitam consequentur et membrorum et quantitatis.

CAPUT CLXI.

Solutio ad quaedam quae objici possent.

Ex hoc autem solvi potest quod quidam contra resurrectionem hanc objiciunt. Dicunt enim, possibile esse quod aliquis homo carnibus humanis vescatur, et ulterius sic nutritus filium

generet, qui simili cibo utatur. Si igitur nutrimentum convertitur in substantiam carnis, videtur quod sit impossibile integraliter utrumque resurgere, cum carnes unius conversae sunt in carnes alterius: et quod difficilius videtur, si semen est ex nutrimenti superfluo, ut Philosophi tradunt, sequitur quod semen unde natus est filius, sit sumptum ex carnibus alterius: et ita impossibile videtur puerum ex tali semine genitum resurgere, si homines quorum carnes pater ipsius et ipse comederant, integraliter resurgunt.

Sed haec communi resurrectioni non repugnant. Dictum est enim supra, quod non est necessarium quicquid materialiter fuit in aliquo homine, in ipso resurgente resummi, sed tantum quantum sufficit ad modum debitae quantitatis servandum. Dicitur est etiam, quod si alicui aliquid defuit de materia ad quantitatem perfectam, supplebitur divina virtute. Considerandum est insuper, quod aliquid materialiter in corpore hominis existens secundum diversos gradus ad veritatem naturae humanae invenitur pertinere.¹ Nam primo et principaliter quod a parentibus sumitur, sub veritate humanae speciei tamquam purissimum perficitur ex virtute formativa; secundo autem quod ex cibis generatum est, necessarium est ad debitam quantitatem membrorum, quia semper admixtio extranei debilitat virtutem rei: unde et finaliter necesse est augmentum deficere, et corpus senescere et dissolvi, sicut et vinum per admixtionem aquae tandem redditur aquosum. Uterius autem ex cibis aliquaes superfluitates in corpore hominis generantur; quarum quaedam sunt necessariae ad aliquem usum, ut semen ad generationem, et capilli ad tegumentum et ornatum; quaedam vero omnino ad nihil ut quae expelluntur per sudorem et varias egestiones, vel interius retinentur in gravamen naturae. Hoc igitur in communi resurrectione secundum divinam providentiam attenditur: quod si idem numero materialiter in diversis hominibus fuit, in illo resurget in quo principaliter gradum obtinuit. Si autem in duobus extitit secundum unum et eundem modum, resurget in eo in quo primo fuit, in alio vero supplebitur ex divina virtute. Et sic patet quod carnes hominis comestae ab aliquo, non resurgent in comedente, sed in eo cuius prius fuerunt: resurgent tamen in eo qui ex tali semine generatus est, quantum ad id quod in eis fuit de humido nutrimentali; aliud vero resurget in primo, Deo unicuique supplente quod deest.

¹ *Al.* pervenitur invenire.

CAPUT CLXII.

Quod resurrectio mortuorum in articulis fidei exprimitur.

Ad hanc igitur fidem resurrectionis confitentem, in Symbolo Apostolorum positum est: "Carnis resurrectionem." Nec sine ratione additum est, "Carnis:," quia fuerunt quidam etiam tempore Apostolorum, qui carnis resurrectionem negabant solam spiritualem resurrectionem confitentes, per quam homo a morte peccati resurget: unde Apostolus, 2 ad Timoth. 2, dicit de quibusdam, qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam factam, et subverterunt quorundam fidem: ad quorum removendum errorem, ut resurrectio futura crederetur, dicitur in Symbolo Patrum: "Expecto resurrectionem mortuorum."

CAPUT CLXIII.

Qualis erit resurgentium operatio.

Oportet autem considerare ulterius qualis sit operatio resurgentium. Necesse enim est cujuslibet viventis esse aliquam operationem cui principaliter intendit, et in hoc dicitur vita ejus consistere: sicut qui voluptatibus principaliter vacat, dicuntur vitam voluptuosam agere; qui vero contemplationi, contemplativam: qui vero civitatibus gubernandis, civilem. Ostensum est autem, quod resurgentibus neque ciborum neque venereorum aderit usus, ad quem omnia corporalia exercitia ordinari videntur. Subtractis autem corporalibus exercitiis remanent spirituales operationes, in quibus ultimum hominis finem consistere diximus: quem quidem finem adipisci resurgentibus competit a statu corruptionis et mutabilitas liberatis, ut ostensum est. Non autem in quibuscumque spiritualibus actibus ultimus finis hominis consistit, sed in hoc quod Deus per essentiam videatur, ut supra ostensum est. Deus autem aeternus est: unde oportet quod intellectus aeternitati conjungatur. Sicut igitur qui voluptati vacat, voluptuosam vitam agere dicuntur, ita qui divina potiuntur visione, aeternam obtinent vitam, secundum illud Joan. 17, 3: "Haec est vita aeterna, ut cognoscant te Deum verum, et quem misisti Jesum Christum."

CAPUT CLXIV.

Quod Deus per essentiam videbitur, non per similitudinem.

Videbitur autem Deus per essentiam ab intellectu creato, non per aliquam sui similitudinem, qua in intellectu praesente, res intellecta possit distare, sicut lapis per similitudinem suam praesens est oculo, per substantiam vero absens sed, sicut supra ostensum est, ipsa Dei essentia intellectui creato conjungitur quodammodo, ut Deus per essentiam videri possit. Sicut igitur in ultimo fine videbitur quod prius de Deo credebatur, ita quod sperabatur ut distans tenebitur ut praesens; et hoc comprehensio nominatur, secundum illud Apostoli Philip. 3, 12: "Sequor autem, si quo modo comprehendam:", quod non est intelligendum secundum quod comprehensio inclusionem importat, seu secundum quod importat praesentialitatem et attentionem quamdam ejus quod dicitur comprehendi.

CAPUT CLXV.

Quod videre Deum est summa perfectio et delectatio.

Rursus considerandum est quod ex apprehensione convenientis, delectatio generatur, sicut visus delectatur in pulchris coloribus, et gustus in suavibus saporibus. Sed haec quidem delectatio sensum potest impediri propter organi indispositionem: nam oculis aegris odiosa est lux, quae prius est amabilis. Sed quia intellectus non intelligit per organum corporale, ut supra ostensum est; delectationi quae est in consideratione veritatis, nulla tristitia contrariatur. Potest tamen per accidens ex consideratione intellectus tristitia sequi, in quantum id quod intelligitur, apprehenditur ut nocivum; ut sic delectatio quidem adsit intellectui de cognitione veritatis, tristitia autem in voluntate sequatur de re quae cognoscitur, non in quantum cognoscitur, sed in quantum suo actu nocet. Deus autem hoc ipsum quod est, veritas est. Non potest igitur intellectus Deum videns, in ejus visione non delectari.

Iterum. Deus est ipsa bonitas, quae est ratio delectionis: unde necesse est ipsam diligere ab omnibus apprehendentibus ipsam. Licet enim aliquid quod bonum est, possit non diligere, vel etiam odio haberi; hoc non in quantum apprehenditur ut bonum, sed in quantum apprehenditur ut nocivum. In visione igitur Dei, qui est ipsa bonitas et veritas, oportet sicut com-

prehensionem, ita dilectionem, seu delectabilem fruitionem adesse, secundum illud Isaiae ult., 14: "Videbitis, et gaudebit cor vestrum."

CAPUT CLXVI.

Quod omnia videntia Deum confirmata sunt in bono.

Ex hoc autem apparet quod anima videns Deum vel quaecumque alia spiritualis creatura habet voluntatem confirmatam in ipso, ut ad contrarium de cetero non flectatur. Cum enim objectum voluntatis sit bonum, impossibile est voluntatem inclinari in aliquid nisi sub aliqua ratione boni. Possibile est autem in quocumque particulari bono aliquid deficere, quod ipsi cognoscenti relinquatur in alio quaerendum: unde non oportet voluntatem videntis quodcumque bonum particulare in illo solo consistere, ut extra ejus ordinem non divertat. Sed in Deo, qui est bonum universale et ipsa bonitas, nihil boni deest quod alibi quaeri possit, ut supra ostensum est. Quicumque igitur Dei essentiam videt, non potest voluntatem ab eo divertere, quin in omnia secundum rationem ipsius tendat.

Est etiam hoc videre per simile in intelligibilibus. Intellectus enim noster potest dubitando hac atque illac divertere, quousque ad primum principium perveniatur, in quo necesse est intellectum firmari. Quia igitur finis in appetibilibus est sicut principium in intelligibilibus, potest quidem voluntas ad contraria flecti quousque ad cognitionem vel fruitionem ultimi finis veniatur, in qua necesse est ipsam firmari. Esset etiam contra rationem perfectae felicitatis, si homo in contrarium converti posset: non enim totaliter excluderetur timor de amittendo, et sic non esset totaliter desiderium quietatum: unde Apocalypsis 3, 12, dicitur de beato: "Foras non egredietur amplius."

CAPUT CLXVII.

Quod corpora erunt omnino obedientia animae.

Quia vero corpus est propter animam, sicut materia propter formam, et organum propter artificem; animae vitam praedictam consecutae tale corpus in resurrectione adjungetur divinitus, quale competat beatitudini animae: quae enim propter finem sunt, disponi oportet secundum exigentiam finis. Animae

autem ad summum operationis intellectualis pertingenti non convenit corpus habere per quod aliquantulum impediatur aut retardetur. Corpus autem humanum ratione suae corruptibilitatis impedit animam et retardat, ut nec continua contemplationi insistere valeat, neque ad summum contemplationis pervenire: unde per abstractionem a sensibus corporis homines aptiores ad divina quaedam capienda redduntur. Nam propheticae revelationes dormientibus vel in aliquo excessu mentis existentibus manifestantur, secundum illud Num. 12, 6: "Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum." Corpora igitur resurgentium beatorum non erunt corruptibilia et animam retardantia, ut nunc; sed magis incorruptibilia, et totaliter obedientia ipsi animae, ut in nullo ei resistent.

CAPUT CLXVIII.

De dotibus corporum glorificatorum.

Ex hoc autem perspicitur potest, qualis sit dispositio corporum beatorum. Anima enim est corporis forma et motor. In quantum est forma, non solum est principium corporis quantum ad esse substantiale, sed etiam quantum ad propria accidentia, quae causantur in subjecto ex unione formae ad materiam. Quanto autem forma fuerit fortior, tanto impressio formae in materia minus potest impediri a quocumque exteriori agente; sicut patet in igne; cujus forma, quae dicitur esse nobilissima inter elementares formas, hoc confert igni ut non de facili transmutetur a sua naturali dispositione patiendi ab aliquo agente. Quia igitur anima beata in summo nobilitatis et virtutis erit, utpote rerum primo principio conjuncta, confert corpori sibi divinitus unito, primo quidem esse substantiale nobilissimo modo, totaliter ipsum sub se continendo, unde subtile et spirituale erit; dabit etiam sibi qualitatem nobilissimam, scilicet gloriam claritatis; et propter virtutem animae a nullo agente a sua dispositione poterit transmutari, quod est ipsum impassibile esse; et quia obediet totaliter animae, ut instrumentum motori, agile reddetur. Erunt igitur hae quatuor conditiones corporum beatorum: subtilitas, claritas, impassibilitas et agilitas. Unde Apostolus I ad Corinth. 15, 42, dicit: Corpus quod per mortem "seminatur in corruptione, surget in incorruptione," quantum ad impassibilitatem: "seminatur in ignobilitate, surget in gloria," quantum ad claritatem: "seminatur in infirmitate, surget in virtute," quantum ad agilitatem: "seminatur corpus animale, surget corpus spirituale," quantum ad subtilitatem.

CAPUT CLXIX.

Quod homo tunc innovabitur, et omnis creatura corporalis.

Manifestum est autem quod ea quae sunt ad finem, disponuntur secundum exigentiam finis: unde si id propter quod sunt aliqua, varietur secundum perfectum et imperfectum, ea quae ad ipsum ordinantur, diversimode disponi oportet, ut ei deserviant secundum utrumque statum: cibus enim et vestimentum aliter praeparantur puero, et aliter viro. Ostensum est autem supra, quod creatura corporalis ordinatur ad rationalem naturam quasi ad finem. Oportet igitur quod homine accipiente ultimam perfectionem per resurrectionem, creatura corporalis diversum statum accipiat: et secundum hoc dicitur innovari mundus, homine resurgente, secundum illud, Apoc. 21, 1: "Vidi caelum novum et terram novam;" et Isaias 65, 17: "Ecce ego creo caelos novos et terram novam."

CAPUT CLXX.

Quae creaturae innovabuntur, et quae manebunt.

Considerandum est, quod diversa genera creaturarum corporalium secundum diversam rationem ad hominem ordinantur. Manifestum est enim quod plantae et animalia deserviunt homini in auxilium infirmitatis ipsius, dum ex eis habet victum et vestitum et vehiculum et hujusmodi, quibus infirmitas humana sustentatur. In statu tamen ultimo per resurrectionem tolletur ab homine omnis infirmitas talis, neque enim indigebunt ulterius homines cibis ad vescendum, cum sint incorruptibiles, ut supra ostensum est; neque vestimentis ad operiendum, utpote qui claritate gloriae vestientur; neque animalibus ad vehiculum, quibus agilitas adierit; neque aliquibus remediis ad sanitatem conservandam, utpote qui impassibiles erunt. Igitur hujusmodi corporeas creaturas, scilicet plantas et animalia et alia hujusmodi corpora mixta, conveniens est in statu illius ultimae consummationis non remanere. Quatuor vero elementa, scilicet ignis, aer et aqua et terra, ordinantur ad hominem non solum quantum ad usum corporalis vitae, sed etiam quantum ad constitutionem corporis ejus: nam corpus humanum ex elementis constitutum est. Sic igitur essentialem ordinem habent elementa ad corpus humanum. Unde homine consummato in corpore et anima, conveniens est ut etiam elementa remaneant,